

temps', prov. alpi *tuest* «peut-êre» (TdF), fr. pop. *tantôt* --- *tantôt* --- 'adés --- adés ---', avui ben usat en el nostre ross.: «*tantós* plou, *tantós* fa sol...» Tresserra (1960); «mostrava --- *tantost* se presentava --- *tantost* s'embarumava ---», NOLLER (*L'Escanya-pobres*: II, 16). Potser per un fet paral·lel al de *boi* 'gairebé' sembla haver pres en parlar pop. central, sobrevivint-hi fins al S. XIX, el sentit de 'quasi', 'per poc, amb una mica més': «X.: Jo ho canto / sempre per fê enfadâ an ella: / oy! que avuy, ab la gibrella, / *tantost* me dôna un bon tanto. / M.: Que potser te l'ha tirada? / X.: Y tan fort com ha pogut: / si 'm toca 'm fa geperrut»; i, el mateix personatge, quan compareix l'amo: «(apart) Del susto *tantost* caic d'oros!», Pitarra (*La Vaquera de la Piga-rossa*, Gat., 496, 523). *AlcM* ho dôna com a viu encara a l'Emp., CpTarr. i quatre comarques cat. occid.: però ja a penes l'he sentit mai. Era, però, familiar al jove Verdaguer: «una forta ventada fa remoure l'arbre --- que em fa de seti, fent-me *tantost* caure a mí de l'alta branca» (Inèd. Casac., 189).

A Menorca resta viu i popular amb el sentit de 'tot just, ara mateix', espt. en la forma augmentada *tantostes* (Camps Merc., *BDLC* VIII, 264): «*tantostes*». Quant a *entost* de men. 'en lloc de' (sobre el qual hi ha nota de Moll, en *BDLC* XIV, i jo mateix he sentit, p. ex., *entost da sé* 3i., a Fornells, 1964); ja he explicat que jo no puc creure que contingui *tost*; passat que suposéssim un encreuament de dues locucions concurrents *més tost* que *ser* Xans que *ser*, i amb substitució de *més tost* que per *més tost de*: però això fóra una combinació més complicada i més hipotètica que la de *antost de*, que he formulat a *ANTOSTA* (ANTE OBSTARE), I, 332a12.

Aitantost en lloc de *tantost* (tal com *aitant* en lloc de *tant*) és freqüent en els mateixos autors dels segles XIII-XIV, i ja el trobo en Llull: «con algun home havia defalliment de poder, *aytantost* n'era acorregut e consellat per lo cardenal ---», *Blanq.* II, 212.20.

1 ¿N'hi ha potser una mostra isolada, i impedreïda com a substantiu, al cim de Pallars? «*Tost*: divieso», CPol (V. d'Aneu, 27): un abscecs endurit, camí de durícia? O hi ha malentès per *tòs* 'nuca'?

Tostar (castellanisme desusat), o bé V. *tustar* *Tostarrada*, V. *tusta* *Tostarrut*, V. *testa* *Tostemps*, V. *tot* *Tostinar*, *tostó*, V. *torrar* *Tostorrada*, *tostor-rar*, V. *tustar* *Tostorro*, V. *test* i *torrar* *Tostorrot*, V. *torrar*

TOT, del ll. vg. *tōrtus* pronúncia emfàtica en lloc del ll. *tōrus* 'tot sencer'. □ 1.ª doc.: orígens.

Ja de vegades, en forma catalana, en docs. dels segles XI-XIII, p. ex. «jur que --- t'o atena *tot* sine tuo engan» Vallespir, c. 1088 (RLR III, 284), neutre; «Nós En Ponç --- bispe d'Urgel, e nós En B., prior, e *tot* lo capítol d'aquel log, per nos, e per *totz* los nostres omes --- donam treves --- ses *tot* engan, a vós En Roger Comte de Foix e --- a *totz* vostres omes», id. i m. sg. i pl. a. 1244 (PPujol, *DocVgUrg.*, 9.2ss.); «lex a la

casa de Gualter *tota* aquela demanda ---», f. a. 1237 (RBiblgCat. IV, 7); «vos posetz ab *totz* vostres enemics e que aquests façatz anar ahontadament, e que-us percaçets com puxatz servir la cort, e axí vençrem-los *totz*; e de ço de ---», missatge de c. 1251 al bisbe d'Urgell, adj. m. pl. i pron. m. sg. (PPujol, l. c., 16.28ss.). I a les *Hom.*, neutre: «Atresí elex, *tot* quant om à ne quant diz ne fa en est segle, *tot* és vanitat ---», m. i f.: «atorn:1-vos a mí —zo dix N. Sr.— ab *tot* vostre cor e ab *tota* vostra pensa; no dix --- mas ab *tot* lo cor ---», *Hom.*, 1v5, 1v18.

Tenia forma irregular el pl. m. *tuit*, provinent del nomn. ll. *tōrti* (en combinacions com *tuiti* *òmenes* i transposició de *ti*), de manera que en l'ortgeu, igual que l'oc. ant. *tuit* (o *tuch*) només funcionava com a cas subjecte o recte: no hi ha, però, absolutament cap raó per creure que en català fos manllevat de la llengua d'oc, com diu *AlcM*: «Per lo pecat --- que Adam --- féu --- som *tuyt* en pena corporal», Llull (*Merav.*, NCL I, 105); «els preicadors *totz*, e-ls templers --- vingren *tuit* davant l'apostoli e soplicaren ---», missatge al bisbe d'Urgell, de c. 1251 (PPujol, *oc. c.*, 16.13); «Dix l'arquibisbe: ---La clerecia s'acordarà a una part, e-ls Rics hòmens a altra, e-ls Ciutadans hauran lur acort per si---. E tengren-ho *tuyt* per bo», Jaume I (Ag., 81.17); «Respòs lo sagristà de Bna. --- Tant és gran la honor --- d'aquest feyt --- que *tuit* hi devem metre lo cor, e-1 cors e-1 aver ---», Desclot (§ 19, NCL II, 73.7).

Però aviat, com que el català, des dels seus orígens literaris, ja havia començat a esbullar i barrejar la declinació bi-casual, això afectà fins i tot aquesta partícula, i així tot seguit es troben casos en què *tuit* funciona com a complement, si bé crec que sempre en qualitat de pronom substantiu i no pas adjectiu: «en aquel loc cessaran les llengües de *tuit*; en aquel loc ---», *Hom.*, 2v4, «No fóra temable Déu si a *tuyt* perdonàs; mas car a los uns perdona --- si-1 tems, no tembràs mort», Llull (*Do. Pu.*, § 36.10, Gili, p. 88); «aquest consel plag<u>é a *tuyt*, e anaren-se'n ---», *Filla del R. d'Hongria* (NCL XLVIII, 50). Estigué, doncs, en ús fins c. 1400 (en el *Gènesi* de Genebreda ja deu ser arcaisme bíblic).

Cert que Muntaner l'usa en el «*Sermó*» aprovençalat, on el cita *AlcM*, però és que es troba passim en tota la seva crònica, p. ex. «*tuit* començaren a riure», «davant *tuit*», «que *tuit* pregassen» (§ 171, Casac. v, 38.30, 39.21, 39.28). En el S. xv ja estava antiquat: en el *Decam.* pertot es troba *tots*; en particular *altres tots* 'els restants': «Nicola --- dix --- e los *altres tots* qui a taula eren --- *tots* digueren ésser de la opinió de que Nicola era stat» (x, § 4, 567.20).

En les llengües romàniques el ll. *tōrus* no sense conservar el seu significat propi 'tot enter', va usurpar el d'OMNIS, que només ha deixat prolongació en italià i en retic. De més a més en la major part se li va preferir una pronúncia emfàtica *tōrtus*, de manera que només el portuguès i el castellà han restat fidels a la forma clàssica *tōrus* (com ho mostra la sonorització *todo*), però hi ha -rt- (o una forma moderna que su-